فصلنامه پژوهش های مدیریت در جهان اسلام
شماره مجوز: ۸۵۴۹۵ شماره استاندارد بین المللی: ۶۰۹۴-۲۶۷۶ شماره دوازدهم (پاییز ۱۴۰۱)

بررسی و شناخت اثرات مخرب جرم قاچاق بر اقتصاد کشور و جامعه با مداقه در آثار منفی فرهنگی و اجتماعی پدیده قاچاق

(تاریخ ارسال ۱۴۰۱/۰۵/۲۵ تاریخ پذیرش ۱۴۰۱/۰۸/۲۰)

سید اکبر علوی[۱]

دکتر فیصل میرکازهی ریگی

چکیده

قاچاق کالا در سال های اخیر یکی از مشکلات جدی در بخش اقتصادی کشور بوده و ضررهای فراوانی به بخش های تولیدی و وارداتی کشور وارد کرده است. یکی از مسائلی که در مبارزه با قاچاق کالا باید به آن توجه شود، علل و ریشه های بنیادین قاچاق است. درصورتی که فقط عملیات کشف محموله های قاچاق کالا را افزایش دهیم، نه منابع مالی و نیروی کار لازم برای ریشه کن کردن قاچاق در کشور برای این کار کافی خواهد بود، و نه این روش در بلندمدت می تواند مسئله قاچاق کالا را از بین ببرد.. قاچاق کالا به‌شکل غیرمستقیم می‌تواند بر سرمایه‌گذاری ملی کشور تأثیر منفی داشته باشد. با ورود کالاهای قاچاق (با قیمت پایین)، تولید ملی ضربه می‌خورد و تقاضا برای محصولات تولید داخل کاهش می‌یابد و به‌دنبال خود، کاهش سودآوری و نهایتاً کاهش سرمایه‌گذاری را در بخش تولید داخلی موجب می‌گردد. کاهش سرمایه‌گذاری نیز باعث کاهش اشتغال می‌شود و نرخ بیکاری را افزایش خواهد داد. با افزایش بیکاری بر بحران‌های اجتماعی و تبعات ناشی از آن نیز افزوده خواهد شد، در نهایت می‌توان گفت با افزایش قاچاق کالا بحران‌های اجتماعی افزایش می‌یابد و در نهایت امنیت ملی به خطر می‌افتد. قاچاق کالا سیاست‌های اقتصادی دولت را نیز متأثر خواهد ساخت؛ همچنین قاچاق کالا با ایجاد رکود در برخی از صنایع کشور از درآمدهای مالیاتی دولت خواهد کاست؛ از طرف دیگر، همه‌ساله بخشی از

---

[۱] نویسنده مسئول

درآمدهای دولت صرف پرداخت یارانه به صنایع مختلف برای حمایت از صنعت یا مصرف‌کننده می‌شود. قاچاق صادراتی این کالاها موجب می‌گردد که بخشی از این یارانه‌ها به خارج از کشور انتقال یابد. در این پژوهش که با روش تحلیلی-توصیفی نگاشته شده است قصد داریم به بررسی و شناخت اثرات مخرب جرم قاچاق بر اقتصاد کشور و جامعه با مداقه در آثار منفی فرهنگی و اجتماعی پدیده قاچاق بپردازیم.

واژگان کلیدی: قاچاق کالا، جرم اقتصادی، قاچاقچی، اقتصاد، تولید ملی، کالای داخلی

بخش اول: کلیات

اصطلاح «قاچاق» عبارتست از تقلب گمرکی که شامل گذراندن مخفیانه کالا به هر طریقی از مرزهای گمرکی می باشد که بدان وسیله شخص موجب اغفال گمرک و فرار از پرداخت تمام یا بخشی از مالیات ها و عوارض مربوط به ورود یا صدور شده یا اجرای ممنوعیت ها و محدودیت های موضوع قانون امور گمرکی را نادیده گرفته و یا منافعی مغایر با قانون امور گمرکی به دست آورد. عناصر این تعریف عبارتند از:

۱-تقلب گمرکی که خود ناشی از تخلف گمرکی یعنی هر نوع نقض و یا شروع و اقدام به نقض قانون امور گمرکی است.

۲-گذرانیدن مخفیانه کالا از مرزهای گمرکی، تعریفی که در بند (۱) ماده (۲۹) قانون امور گمرکی آمده است.

۳-فرار از تمام یا بخشی از مالیات ها و عوارض مربوط به ورود یا صدور کالا.

۴-نقض مقررات قانونی ممنوعیت ها یا محدودیت ها.

۵-کسب منافعی مغایر با قانون گامور گمرکی، نظیر استردادهای متقلبانه.

بند اول: تعریف قاچاق بر اساس قانون امور گمرکی

ماده (۲۹) قانون امور گمرکی در (۱۱) بند مواردی از قاچاق را احصاء و در بند (۱) آن مبادرت به تعریفی می نماید که نسبت به سایر بندها اهمیت خاصی دارد و مقرر می کند: وارد کردن کالا به کشور یا خارج کردن کالا از کشور به ترتیب غیرمجاز مگر آنکه کالای مزبور در موقع ورود یا صدور ممنوع یا غیرمجاز یا مشروط نبوده و از حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض بخشوده باشد.

این بند از یک اقدام که عبارت است از فعل مثبت مادی - در مقابل ترک فعل - که بوسیله افراد انجام می شود صحبت می کند بنحوی که در این بند عمل وارد کردن یا خارج کردن خود پیکره جرم قاچاق محسوب می شود، اعم از اینکه اقدام، نوعی عمل ساده باشد یا مرکب یعنی به وسیله انواع عملیات متقلبانه.

بند دوم: تعریف قاچاق توسط اشخاص حقوقی

اداره حقوقی وزارت دادگستری قاچاق را چنین تعریف می نماید: غیر از آنچه در ماده یک قانون اصلاح ماده یک قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۷۳/۱۱/۹ آمده و کالاهای موضوع درآمد دولت و ممنوع الصدور و ممنوع الورود را در بر می گیرد، تعریف دیگری از قاچاق نشده است و بطور خلاصه، قاچاق عبارتست از وارد کردن یا صادر کردن کالا بر خلاف قوانین و مقررات جاریه و یا اقدامی که قانوناً در حکم قاچاق محسوب شده است».
ت: تعریف قاچاق بر اساس کنوانسیون (۱۹۷۷) اصطلاح «قاچاق» عبارتست از تقلب گمرکی که شامل گذراندن مخفیانه کالا به هر طریقی از مرزهای گمرکی می باشد که بدان وسیله شخص موجب اغفال گمرک و فرار از پرداخت تمام یا بخشی از مالیات ها و عوارض مربوط به ورود یا صدور شده یا اجرای ممنوعیت ها و محدودیت های موضوع قانون امور گمرکی را نادیده گرفته و یا منافعی مغایر با قانون امور گمرکی به دست آورد. عناصر تعریف عبارتند از:

۱-تقلب گمرکی که خود ناشی از تخلف گمرکی یعنی هر نوع نقض و یا شروع و اقدام به نقض قانون امور گمرکی است.

۲-گذرانیدن مخفیانه کالا از مرزهای گمرکی، تعریفی که در بند (۱) ماده (۲۹) قانون امور گمرکی آمده است.

۳-فرار از تمام یا بخشی از مالیات ها و عوارض مربوط به ورود یا صدور کالا.

۴-نقض مقررات قانونی ممنوعیت ها یا محدودیت ها.

۵-کسب منافعی مغایر با قانون امور گمرکی، نظیر استردادهای متقلبانه.

بخش دوم: بررسی و شناخت انواع قاچاق

قاچاق به عناوین مختلف دسته بندی می شود، قاچاق را می توان به قاچاق داخلی و خارجی تقسیم نمود. در این تقسیم بندی مبدأ و مقصد محموله قاچاق را درنظر گرفته و چنانچه این دو نقطه در یک کشور باشند قاچاق داخلی و در غیر این صورت قاچاق خارجی محسوب می شود. با لحاظ عوارض تعلق گرفته به کالا، قاچاق را می توان به قاچاق عوارض گمرکی و قاچاق عوارض بلدی تقسیم نمود. صدور و ورود کالاهای مجاز بدون دادن عوارض گمرکی، و حمل و نقل کالا در داخل کشور بدون دادن عوارض بلدی قاچاق و عوارض بلدی نامیده می شود. با توجه به ممنوعه بودن و نبودن کالاهای قاچاق، این جرم قابل تقسیم به قاچاق کالاهای ممنوعه و قاچاق کالاهای مجاز یا غیرمجاز تقسیم می شود. اینک به شرح مختصر انواع قاچاق می پردازیم.

بند اول: قاچاق ارز

ارز: در یک مفهوم پول نقد رایج کشورهای خارجی است و در مفهوم دیگر شامل کلیه وسایل پولی پرداخت های خارجی می باشد. پول های معتبر در سطح بازارهای جهانی را که معمولاً نوسانات کمتری از نظر ارزش دارند ارز جهانی می نامند مانند مارک آلمان، دلار

آمریکا، پوند انگلستان، ین ژاپن. به استناد ماده ۶ قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام: حدود و مقررات استفاده از ارز را دولت تعیین می کند، خرید و فروش، حمل یا حواله ارز غیرمجاز برای خروج از کشور ممنوع و در حکم قاچاق می باشد. همچنین آئین نامه اجرای قانون واگذاری معاملات ارزی به بانک ملی ایران، در ماده ۱۶ خود موضوع ارز همراه مسافر را مورد حکم قرار داده است. مطابق مقررات این ماده، بانک های مجاز مکلفند ارزهایی را که به مسافرین می فروشند در گذرنامه آنها با قید تاریخ ثبت نمایند. مسافرین مزبور باید در موقع خروج از مرز، ارز مزبور را به همراه داشته باشند و با گذرنامه خود به مامورین گمرک مرزی ارائه نمایند. هر مبلغ ارز که بیشتر یا کمتر از مبلغ مندرج در گذرنامه همراه مسافر باشد یا گواهینامه بانک مجاز نسبت به مبلغ مورد اختلاف به گمرک ارائه نشود قاچاق محسوب می شود و مسافر تعقیب خواهد شد. علاوه بر مقررات فوق، بند الف ماده ۴۲ قانون پولی و بانکی کشور نیز خرید و فروش ارز و هرگونه عملیات بانکی را که موجب انتقال ارز یا تعهد ارزی گردد یا سبب ورود یا خروج ارز یا پول رایج کشور بدون رعایت مقررات مربوطه شود ممنوع اعلام کرده و برای آن مجازات تعیین نموده است. به استناد ماده ۲۷ آئین نامه اجرایی قانون در مورد نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز وزارت اطلاعات مسئول مبارزه با قاچاق ارز می باشد؛ لکن نیروی انتظامی به استناد بند ۸ ماده ۴ قانون نیروی انتظامی، به عنوان ضابط قوه قضائیه کماکان با این جرم مبارزه می نماید.

بند دوم: قاچاق کالای گمرکی و تجاری

سازمان گمرک جمهوری اسلامی ایران در امر مبارزه با قاچاق وظایف بسیار مهمی برعهده دارد. کلمه «گمرک» از نظر ریشه لاتین این لغت از واژه (Comercium) اخذ شده است که به معنی تجارت و مبادله کالا می باشد. واژه گمرک در ایران از زبان ترکی عثمانی اخذ شده است و این قوم واژه مزبور را پس از تسلط عثمانی به شبه جزیره بالکان از یونانی ها گرفته اند. احتمالاً این عبارت برای اولین بار در قرارداد ۱۱۵۹ که بین سلطان محمود خان اول و نادرشاه افشار منعقد گردیده و در بخش تجارت آن بکار گرفته شده به زبان فارسی راه

پیدا کرده است. این واژه دارای دو مفهوم است: در مفهوم اول به عنوان حقوق گمرکی یا حقوقی که از مال التجاره اخذ می شود، در مفهوم دوم به سازمان یا یک تشکیلات اداری اطلاق می شود که مسئولیت اجرای مقررات ویژه ای را در ارتباط ورود یا صدور کالا ازجمله وصول حقوق گمرکی به عهده دارد. گمرک سازمانی است دولتی که مسئول اجرای قانون گمرک و وصول حقوق و عوارض ورودی و صدوری و همچنین مسئول اجرای سایر قوانین و مقررات مربوطه از جمله واردات ترانزیت و صادرات کالا می باشد. از ماده ۲ قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۷/۴ /۱۳۷۲ کالاها به سه نوع تقسیم بندی می شوند:

۱-کالاهای مجاز: کالاهایی است که می توان بدون قید و شرط گمرکی نسبت به ترخیص آنها اقدام کرد.

۲-کالاهای مجاز مشروط: کالاهایی که ورود و صدور آن مقید به انجام شرط باشد.

۳-کالاهای ممنوع: کالاهای ممنوع نیز به دو نوع تقسیم می شوند: الف: کالاهایی که در قانون ممنوع شده اند مانند مواد مخدر.

ب: کالاهایی که از طرف هیأت دولت بر اساس اقتضای زمان و مشکلات اقتصادی ورود یا خروج آنها از کشور برای مدت کوتاهی ممنوع می شود مانند ممنوعیت صادرات پیاز یا سیب زمینی در بعضی از فصل ها و زمان ها.

بند سوم: قاچاق سلاح و مهمات

به طور کلی واردات اسلحه جنگی و شکاری از قبیل، باروت، چاشنی، فشنگ و گلوله و سایر مهمات جنگی، دینامیت و مواد محترقه و منفجره ممنوع است مگر با موافقت وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح ج.ا.ا در هر مورد». اسلحه و مهمات و تجهیزات جنگی، وسایط نقلی صرفاً نظامی، لوازم مخابراتی و مواصلاتی، تجهیزات نظامی و انتظامی، مواد اولیه ساخت مهمات، ماشین آلات و لوازم مربوطه که برای نیروهای نظامی و انتظامی از بودجه دولت خریداری و به کشور وارد شده یا می شود از اخذ مجوز ورود، ترخیص، پرداخت

حقوق گمرکی، سود بازرگانی و کلیه عوارض و هزینه ها (به استثنای تخلیه، بارگیری، باربری و انبارداری) و همچنین کالاهایی که به نظر نمایندگان وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح ج.ا.ا و امور اقتصادی و دارایی نباید بازدید شود از ارزیابی، بازرسی در زمان جنگ معاف می باشند. مقصود از قاچاق اسلحه وارد کردن به مملکت و یا صادر کردن از آن یا خرید و فروش و یا حمل و نقل و یا مخفی کردن و یا نگاه داشتن آن است در داخل مملکت» معمولاً گروهکهای ضد انقلاب در قاچاق این نوع یافته های انتظامی نشان می دهد بخش اعظم قاچاق سلاح و مهمات از کشور عراق به استان های غربی و جنوبی به ویژه استان خوزستان صورت می گیرد و بخش دیگر کالاهای قاچاق از کشور پاکستان، افغانستان، به استان سیستان و بلوچستان و خراسان وارد می شوند.

عمده این نوع کالاها (سلاح و مهمات) به وسیله باندهای قاچاق مواد مخدر و یا اشرار خریداری و مورد استفاده قرار می گیرند. معمولاً گروهکهای ضدانقلاب در قاچاق این نوع کالا فعالیت دارند. قاچاق سلاح و مهمات در درجه اول امنیت هر استان و سپس در افزایش یا کاهش قاچاق مواد مخدر آن ناحیه نقش موثری دارد و مبارزه با آن دارای اهمیت است. وارد یا خارج کردن اسلحه و مهمات جنگی و مواد منفجره و محترقه و فشنگ و تفنگ شکاری ممنوع است مگر با اجازه دولت و چنانچه یک یا چند نفر، بدون اجازه یکی از اشیاء مذکور را وارد و یا خارج کند حسب مورد به مجازات آن محکوم می شود.

بند چهارم: قاچاق آثار ملی و عتیقه جات

آثار ملی، آثار و اماکنی هستند که تا اختتام دوره سلسله زندیه در ایران ساخته شده اند. این آثار تحت حفاظت و نظارت دولت می باشند. اشیاء عتیقه، اشیایی هستند که قدمت آنها یک صد سال یا بیشتر باشد. صدور موقت اموال فرهنگی که در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده باشد یا در شمار آثار ملی شناخته شود موکول به تصویب هیأت وزیران خواهند بود. عوامل و عناصر وابسته به شبکه های خارجی شیوه غارت آثار ملی و اموال فرهنگی و تخریب افکار و اعتقادات مذهبی مردم را طبق برنامه های از پیش طراحی شده در دستور

کار خود قرار داده اند. هم اکنون نیز در داخل کشور اموال فرهنگی زیادی خارج از نظارت سازمان میراث فرهنگی کشور در اختیار ارگان ها و مجموعه داران می باشد که حجم این اموال در مقایسه با موزه های کشور از رقم قابل توجهی برخوردار است. کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازاتهای بازدارنده) فصل نهم مصوب ۱۳۷۵ بدین شرح بیان داشته است:

۱-هر کسی اشیاء و لوازم و هم چنین مصالح قطعات فرهنگی - تاریخی را از موزه ها و نمایشگاهها، اماکن تاریخی و مذهبی و سایر اماکن که تحت حفاظت یا نظارت دولت است سرقت کند یا با علم به مسروقه بودن، اشیاء مذکور را بخرد یا پنهان دارد در صورتی که مشمول مجازات سرقت نگردد علاوه بر استرداد آن به حبس از یک تا پنج سال محکوم می شود.

۲-هرگونه اقدام به خارج کردن، اموال تاریخی - فرهنگی از کشور هرچند به خارج کردن آن نیانجامد قاچاق محسوب و مرتکب علاوه بر استرداد اموال به حبس از یک تا سه سال و پرداخت جریمه معادل دوبرابر قیمت اموال موضوع قاچاق محکوم می گردد.

۳-هرگونه حفاری و کاوش به قصد به دست آوردن اموال تاریخی، فرهنگی ممنوع بوده و مرتکب به حبس از ۶ ماه الی سه سال و ضبط اشیاء مکشوفه به نفع سازمان میراث فرهنگی و آلات و ادوات حفاری به نفع دولت محکوم می شود. چنانچه حفاری در اماکن و محوطه های تاریخی که در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده است، یا در بقاع متبرکه و اماکن مذهبی صورت گیرد علاوه بر ضبط اشیاء مکشوفه و آلات و ادوات حفاری، مرتکب به حداکثر مجازات مقرر محکوم می شود.

بند پنجم: قاچاق مواد افیونی و مخدر

به استناد ماده ۲۶ تا ۳۲ قانون مجازات مرتکبین قاچاق، خرید و فروش، تهیه و نگهداری، حمل و نقل انواع توتون و سیگار و انفیه و انواع کاغذ سیگار و متفرعات همچنین نگهداری و به کار انداختن ادوات توتونبری و ماشین های کاغذبری و صحافی کاغذ سیگار، سیگارپیچی

و متفرعات که به موجب قانون اصلاحی انحصار دخانیات، انحصار به دولت یافته قاچاق محسوب و مرتکب به مجازات مقرره محکوم می شود. امروزه یکی از خطرناکترین عوامل رواج مفاسد اجتماعی در سطح کشورهای جهان، آلودگی به مواد مخدر است تحقیقات نشان داده بسیاری از معضلات یا مفاسد اجتماعی مانند سرقت، تهدید، قتل، آدم ربایی، اخاذی و... ناشی از آلودگی به مواد مخدر است. بلای خانمانسوز مواد مخدر، یکی از مشکلات اساسی کشورهای مسیر ترانزیت از مبادی آنها (معروف به مثلث طلایی) بسوی کشورهای اروپایی و امریکا است و موقعیت جغرافیایی ایران آن را به یکی از راههای اصلی قاچاق مواد مخدر نموده است. باید توجه داشت که مواد مخدر می تواند امنیت ملی برخی کشورها را به مخاطره اندازد و کشور ما نیز از این قاعده مستثنی نیست. طبق ماده ۱۷ قانون تشدید مجازات مرتکبین جرایم مربوط به مواد مخدر مصوب ۱۳۵۹ شورای انقلاب، رسیدگی به جرایم مربوط به مواد مخدر بصورت خارج از نوبت رسیدگی می شود. و ماده ۱۲ قانون تشدید مجازات مواد مخدر ۱۳۵۹ مقرر می دارد «پروانه کسب محل فروش مواد مخدر بلافاصله توقیف و درصورت محکومیت متهم، اموال و سرقفلی آن به نفع دولت مصادره خواهد شد»

بند ششم: قاچاق اشخاص

سالانه میلیون ها مرد، زن و کودک در سراسر جهان برای کشانده شدن به وضعیتی مانند بردگی، قاچاق می شوند. در خصوص اهمیت قاچاق انسان کنفرانس همکاری و امنیت در اروپا اعلام کرد که جهان ظرف سالهای اخیر شاهد گسترش تجارت چند میلیارد دلاری قاچاق انسان بوده و این نوع تجارت بیش از قاچاق مواد مخدر توجه قاچاقچیان را به خود جلب کرده. مطابق ماده واحده قانون مجازات عبوردهندگان اشخاص غیرمجاز ازمرزهای کشور، هر کس دیگری را به طور غیرمجاز از مرز عبور دهد و یا موجبات عبور غیرمجاز دیگران را تسهیل کند، مجرم شناخته شده به یکی از مجازات زیر مجازات خواهد شد.

الف-در صورتی که عمل عبوردهنده مخل امنیت باشد چنانچه در حد محاربه و فساد فی الارض نباشد به حبس از (۱۰-۲) سال محکوم خواهد شد.

ب- چناتنچه شخص عبور داده شده از افراد ممنوع الخروج یا ممنوع الورود یا قاچاقچی باشد مرتکب به (۸-۲) سال حبس و جریمه نقدی از ۲۵۰۰۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰۰ ریال محکوم خواهد شد.

ج-چنانچه فرد عبور داده شده محکوم به کیفر یا متهم به جرمی باشد که رسیدگی آن در صلاحیت دادگاه کیفری «دادگاه عمومی» باشد، مرتکب به مجازات (۴-۲) سال حبس محکوم خواهد شد.

د-در صورتی که فرد عبور داده شده غیربالغ باشد، مرتکب به حبس از (۵-۳) سال محکوم خواهد شد.

هـ - در صورتی که عمل مرتکب غیر از موارد فوق باشد، مرتکب به حبس از (۳-۱) سال محکوم خواهد شد. مطابق قانون، شورای عالی قضایی وقت موظف است در مرکز هر یک استانهای کشور و شهرستانهایی که لازم بداند شعبه یا شعبی از دادگاه انقلاب برای رسیدگی به دعاوی مربوط به محتکرین، گرانفروشان و از جمله قاچاقچیان و اخذ ثروتهایی که از این طریق بدست آورده اند اقدام نماید.

بخش سوم: بررسی اثرات منفی جرم قاچاق در نظام دولتی

قاچاق پدیده ای است مخرب که صدمه فراوانی بر پیکره اقتصاد کشور وارد می کند. این پدیده برنامه ها و سیاستهای توسعه اقتصادی را مختل ساخته و منجر به کاهش تولیدات داخلی، افزایش بیکاری و مشکلات دیگری می شود. مهمترین اثرات منفی قاچاق را می توان به شرح زیر نام برد.

بند اول: آثار قاچاق بر اقتصاد و سیاستهای اجرایی دولت

قاچاق کالا موجب کاهش تولیدات داخلی و در نتیجه افزایش میزان بیکاری می شود و این امر تأثیر نامطلوبی بر تولید ناخالص داخلی می گذارد. همچنین قاچاق باعث می شود که انگیزه سرمایه گذاری مولد اقتصادی کاهش یابد، در نتیجه سرمایه به جای اینکه در امور اقتصادی به کار افتد و باعث تولید و اشتغال شود، به سوی قاچاق منحرف می شود و به این صورت بخشی از منافع جامعه از چرخه اقتصاد خارج می شود. رواج قاچاق کالا، موجب می شود که سرمایه گذاری در امور تولیدی و اشتغال زا کاهش یابد. در نتیجه زمینه اشتغال افراد و تولیدات ملی داخلی کاهی یافته و منجر به کاهش درآمد سرانه و در نهایت فقر در جامعه می شود. گسترش قاچاق می تواند بر قیمتهای بازار داخلی اثرات نامطلوبی بجا گذارد زیرا تقاضای کل را افزایش می دهد و باعث افزایش سطح قیمتها و بروز فشارهای تورمی خواهد شد. پدیده قاچاق آثار منفی بر سیاستهای اجرایی دولت نیز دارد، زیرا دولت برای کمک به رشد اقتصادی و صنعتی کشور، غالباً سیاستهای حمایت از صنایع داخلی را اتخاذ می کند. کالاهای مشابه خارجی که بصورت قاچاق وارد کشور می شوند به علت نپرداختن حقوق گمرکی و سود بازرگانی، قیمتی پائین تر از کالاهای تولید داخلی دارند. در نتیجه رقابت برای صنایع داخلی حتی در بازارهای داخلی دشوار می شود و در نهایت به زیان دهی و حتی تعطیلی فعالیت واحدهای تولیدی و صنعت بیانجامد که این مسائل نیز موجب بیکاری افراد مشغول به کار در این واحدها می شود. کالای قاچاق سیاستهای اجرایی دولت را مختل ساخته و به عنوان تهدیدی برای تولیدات داخلی که توان کافی برای رقابت با تولیدات مشابه خارجی ندارند، محسوب می شود. قاچاق در بازار ارزی کشور نیز اثرات منفی دارد، قاچاق به علت افزایش تقاضای ارز در بازار آزاد، موجب بهم خوردن تعادل عرضه و تقاضای ارز شده و نرخ آنرا افزایش می دهد که این امر آثار تورمی زیادی دارد.

بند دوم: آثار منفی قاچاق بر سیاستهای بازرگانی

قاچاق کالا توازن در تراز بازرگانی خارجی کشور را به هم می زند. دولت با درنظرگرفتن عواملی مثل سپرده های ارزی درآمدهای ارزی سالانه و نیازهای وارداتی کشور و... با اهداف ایجاد توازن در تراز بازرگانی و پرداخت های خارجی، سیاستهایی اتخاذ می کند که بر

مبنای آنها، حجم و ارزش صادرات و واردات کشور معین می شود. صادرات و واردات غیرقانونی (قاچاق) اهداف مذکور را غیرقابل تحقق می نمایند. قاچاق، اهداف دولت در زمینه نظارت بر ارز را با اشکال مواجه می سازد، زیرا ارزش کالاهای قاچاق صادراتی و وارداتی در حسابهای ملی و بازرگانی خارجی منظور نشده و در نتیجه اطلاعات مربوط به تجارت کشور با سایر کشورها را مخدوش می کند. بنابراین باعث افزایش بیش از حد هزینه واردات مورد نظر دولتمردان می شود و در توازن ارزی بطور غیر مستقیم تأثیر منفی دارد.

بند سوم: آثار منفی قاچاق بر درآمدهای عمومی دولت

همه ساله اعتبارات جاری و عمرانی کشور از محل درآمدهای عمومی وارده به خزانه دولت تخصیص می یابد. هرگونه اختلال یا کاهش در وصول درآمدها، موجب کسری بودجه و اختلال در برنامه های عمرانی کشور می شود. یکی از زیان های واردات قاچاق، محروم شدن خزانه عمومی از حقوق گمرکی، سود بازرگانی و مالیات های غیرمستقیمی است که مطابق قانون باید به صندوق دولت واریز شود. واردات قاچاق موجب می شود که مولف از دریافت سود بازرگانی، حقوق گمرکی و مالیات محروم شود بنابراین تاثیر مستقیم بر درآمدهای دولت دارد.

بخش چهارم: آثار فرهنگی و اجتماعی پدیده قاچاق بر سلامت جامعه و مصرف کنندگان

پدیده قاچاق علاوه بر ضربه وارد کردن به تولیدات داخلی، حقوق مصرف کنندگان را نیز ضایع می کند. معمولاً کالاهای قاچاق وارداتی فاقد ضمانت هستند و مصرف کنندگان با خرید آنها متضرر می شوند. همچنین کالاهای قاچاق وارداتی از ضوابط استاندارد ملی و بهداشتی لازم برخودار نیستند. پدیده قاچاق دارای آثار سوء اجتماعی و فرهنگی زیادی می باشد. انسان موجودی است فرهنگی و هویت او را فرهنگش تشکیل می دهد. از دو سه قرن اخیر و با پیشرفت تکنولوژی روند انبوه سازی صنایع افزایش پیدا کرده و نیاز به بازار مصرف در کشورهای غیر صنعتی و منابع ارزان آن کشورها، شرکت های چند ملیتی را بر آن داشته

تا برای رسیدن به اهداف خود که در واقع کسب سود بیشتر است سعی و تلاش زیادی برای از بین بردن فرهنگ کشورها به کار برند که از جمله آنها می توان به گسترش قاچاق نزد جوامع در حال توسعه نام برد. از جمله آثار فرهنگی و اجتماعی قاچاق به شرح ذیل است:

بند اول: تهاجم فرهنگی

امروزه استعمارگران با توزیع انواع کالاهای متنوع و گوناگون و با استفاده از ترفندهای مختلف سعی در به استثمار کشاندن جوامع در حال توسعه دارند تا از این طریق با غارت و چپاول ثروتهای ملی و فرهنگی این جوامع به منافع شوم خود دست پیدا کنند. در ابتدا این کار فقط با توان نظامی همراه بود، یعنی هر کشوری که قدرتمند بود و از قوای نظامی محکمی برخوردار بود می توانست به آسانی به این هدف دست پیدا کند. اما با گذشت زمان و تبادل افکار بین ملتها و افزایش ارتباطات رسیدن به این هدف تنها با توسل به قوای نظامی امکانپذیر نمی باشد لذا استعمارگران برای از بین بردن فرهنگ و هویت جوامع با استفاده از نقشه های شیطانی دست به کار شده اند. آنها به این مسئله پی برده اند که تنها با از بین بردن روح ایمان و حس مبارزه می توانند به اهداف خود دست یابند. یکی از انواع قاچاق، وارد کردن ابزارهای تهاجم فرهنگی از قبیل کتب، جراید، تصاویر مستهجن، دیسکت های کامپیوتری، نوارها و کاست های مبتذل و ضد اخلاقی، انواع قرصها، ادوات قمار و... آلاتی از قبیل می باشد. با وارد کردن این اقلام، جوانان جامعه در معرض تهدیدهای جدی، فرهنگی، اخلاقی قرار می گیرند و دشمن الگوهاتی رفتاری و فرهنگی خاصی را به آنها تلقین می کند. رفتار بعضی از جوانان مثل نحوه آرایش، لباس، صحبت کردن و... رفتارهایی هستند که ریشه در توطئه فرهنگی دشمن و قاچاق ابزارهای تهاجم فرهنگی دارد.

بند دوم: غارت هویت فرهنگی

آثار باستانی از زمان های گذشته جزء گنجینه های هویتی هر قوم و ملت است و برای شناخت هر ملتی باید از رهگذر آثار ملی و باستانی آن عبور کرد. میراث باستانی ملی و اسلامی که در ایران موجود است از چنان شهرتی برخوردار است که بسیاری از اندیشمندان

ایران را به عنوان « ایران باستان» می شناسند. این نشانه مهد تمدن بودن در این سرزمینهاست. در قرون اخیر که استعمارگران متوجه اهمیت میراث فرهنگی شده اند، نقشه های خود را به گونه ای تدوین نموده اند که آ؛ثار فرهنگی و تاریخی ملل را از بین ببرند. بهترین اقدام در این خصوص این است که آثار فرهنگی را از دایره علم و تحقیقات فرهنگی و هنری خارج نموده و با تکیه بر ارزش مادی این اموال هویت فرهنگی آنها را از بین برده و با حمایت از بازارهای جهانی قاچاق عتیقه آنها را از کشورهای مبدأ به مجموعه های خصوصی کشورهای سرمایه داری منتقل نمایند. قاچاق اشیاء عتیقه باعث می شود نسل جوان نتواند با گذشته خود ارتباط برقرار کند و در نتیجه احساس پوچی، بی اصالتی و بی هویتی به آنها دست می دهد. شبکه های قاچاق میراث فرهنگی هویت و اصالت ما را نشانه گرفته اند.

بند سوم: بحران در کانون خانواده

انسان در جامعه سالم می تواند مراحل کمال را طی کند و با فروپاشی خانواده او در گرداب انحراف می افتد. محیط خانواده مهمترین عامل در تکوین شخصیت نسل فرداست. اگر محیط خانواده سالم و مبتنی بر اصول اخلاقی باشد در کودک اعتماد بنفس، پذیرش مسئولیت، و شخصیت سالم و متعادل بوجود می آید. برعکس در خانواده ناسالم رشد کودک به کندی صورت می گیرد و او را آماده بزهکاری می سازد. طلاق والدین و پریشانی فرزندان، زمینه انحرافات دیگری را بوجود می آورد که نهایتاً حیات و روابط صحیح اجتماعی را به فروپاشی سوق می دهد.

بند چهارم: تضعیف فرهنگ کار

شغل مهمترین متغیر زندگی اجتماعی است. افراد از کارشان تأثیر زیادی می گیرند چون بیشتر اوقاتشان را در محیط کار می گذرانند. یک کارشناس مسائل جامعه شناسی در یک طبقه بندی مشاغل را به دو دسته مشاغل رسمی و غیررسمی طبقه بندی نموده که باز هم مشاغل غیررسمی را تحت عناوین «نه کاری» و «ناکاری» ارائه نموده.

«نه کاری» مشاغلی هستند که مقبولیت چندانی ندارند اما می توانند در مواقعی مفید واقع شوند مثل دست فروشی، مسافرکشی، تدریس خصوصی و... اما ناکاری مشاغلی هستند که از نظر جامعه محکوم هستند و از مقبولیت هم برخوردار نیستند مثل قاچاق، گدایی و....

«مشاغل رسمی » نقطه مقابل مشاغل یاد شده هستند و مشاغلی اند که از حمایت های قانونی برخوردارند و بازده معقول دارند و در تأمین نیازهای جامعه عمل می کنند. اگر با قاچاق، کسب ثروت به راحتی و در حجم زیاد صورت گیرد روحیه کار و فرهنگ و تلاش در جامعه سست شده و افراد به جای کسب درآمد از راه صحیح و شرعی به راه قاچاق رفته تا در مدت کوتاهی بتواند ثروت زیادی بدست آورند. اینگونه افراد تنها به دنبال سود بیشتر حاضرند به حقوق دیگران تجاوز نمایند. هرچند آنها دارای یک ذهن کم و بیش اقتصادی هستند لکن ذهن اقتصادی آنها منحرف است و طالب یک سود بدون دردسر هستند. آنان در حالی که از هزینه های دولت بالاترین سهم را می برند سهم ناچیزی از تأمین درآمد دولت دارند. بنابراین یکی از آسیب های بسیار حساس قاچاق، تضعیف فرهنگ کار و بازدهی جامعه می باشد.

نتیجه گیری

در جمع بندی و نتیجه گیری پایانی این مقاله فهمیدیم رواج قاچاق کالا و سرمایه‌گذاری، به‌دلیل سودآوری بسیار زیاد موجب می‌گردد که سیاست‌گذاری در امور تولیدی و اشتغالزا کاهش یابد؛ درنتیجه تولیدات ملی و داخلی که توان کافی برای رقابت با تولیدات مشابه خارجی ندارند، آسیب می‌بینند و در برخی مواقع نیز به زیان‌دهی، ورشکستگی و نهایتاً به تعطیلی فعالیت آن واحدهای تولیدی منجر می‌گردد. قاچاق کالا در عمل با نپرداختن مالیات (عوارض و...) به دولت مستقیماً باعث کاهش درآمدهای دولت می‌شود. از طرفی قاچاق، غیرمستقیم نیز با تضعیف بخش‌هایی از اقتصاد کشور موجب کاهش فعالیت‌های آن‌ها و در نتیجه باعث کاهش درآمدهای مالیاتی دولت می‌گردد. مالیات بر ارزش‌افزوده، نوعی مالیات بر کالا و خدمات است، اگرچه اجرای مالیات بر ارزش‌افزوده، تأثیرات مثبتی

همانند جلوگیری از قاچاق کالا، جلوگیری از فرار مالیاتی و جلوگیری از دریافت مالیات مضاعف و نیز تسریع دریافت مالیات توسط دولت را به همراه دارد، اما این موضوع از مواردی است که در سال‌های اخیر، غالباً محل مناقشه تولیدکنندگان و دولت بوده است. امروزه بیشتر کشورها درگیر اعمال سیاست‌های اصلاح ساختاری برای تسریع روند توسعه اقتصادی و صنعتی هستند. وجود آثار سوء قاچاق کالا بر سیاست‌های اقتصادی و تجاری، کشورها را بر آن داشته که با قاچاق کالا به شکل‌های مختلف مبارزه کنند. برای کشورهایی مانند ایران که مرزهای طولانی زمینی و دریایی دارند، مبارزه جدی با قاچاق کالا مستلزم تحمل هزینه‌های سنگین برای نظارت بر مرزها و ورود و خروج کالاست. با این وجود، برای مقابله با آثار سوء این پدیده مذموم، دولت ناگزیر از پذیرش این هزینه‌هاست تا بتواند کارکرد سیاست‌های اقتصادی و تجاری را مطابق با اهداف پیش‌بینی‌شده به جلو ببرد. بسیاری از هزینه‌های دولت نیز قابل تقویم و ارزش‌گذاری ریالی نیست، برآورد ریالی آن‌ها و جبران خسارت‌های برخی از آن‌ها مانند شهادت و مجروح شدن مأموران مبارزه‌کننده تا صدمه‌های اقتصادیِ ناشی از ورشکسته شدن صنایع و نیز افزایش بیکاری و جرایم بعدیِ تحمیل‌شده بر جامعه غیرممکن است. یکی دیگر از آثار منفی قاچاق کالا، کاهش اثربخشی هزینه‌های دولت از راه خارج شدن کالاهایی از کشور است که از یارانه دولتی استفاده می‌نمایند. مواد سوختی، کود و بذر، پودرهای شوینده و آرد از این قبیل کالاها هستند که همه‌ساله با تخصیص مقادیر زیادی یارانه تهیه می‌شوند و در اختیار مردم قرار می‌گیرند؛ درعین‌حال، بخش قابل ملاحظه‌ای از این کالاها به‌دلیل داشتن تفاوت قیمت با قیمت‌های جهانی و کشورهای همسایه به خارج از کشور قاچاق می‌شوند. قاچاق کالا علاوه بر کاهش سرمایه‌گذاری مولد در مسیر سرمایه‌گذاری هم انحراف ایجاد می‌کند. در واقع، قاچاق کالا فرصت‌های سرمایه‌گذاری برای اشتغال مولد و مؤثر در رشد تولید ناخالص داخلی را از بین می‌برد؛ زیرا قاچاق کالا در فرصت کوتاهی سود بسیاری را نصیب سرمایه‌گذاران می‌کند که با سود حاصل از سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های مولد و اشتغال‌زا تفاوت چشمگیری دارد. در پایان باید گفت با توجه به آثار مخرب قاچاق کالا در بخش های اقصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، آسیب شناسی مبارزه با قاچاق کشور اهمیت ویژه ای دارد. در قسمت آسیب

شناسی، به مشکلات ریشه ای و روش های قاچاقچیان برای ورود غیرقانونی کالا و موارد دیگر پرداخته شد. راهکارهایی نظیر تسهیل واردات قانونی کالا در مبارزه با قاچاق کالا، اجرایی شدن سامانه جامع گمرکی، رهگیری کالاهای وارداتی در تمامی مراحل و ... در کاهش قاچاق کالا موثر هستند. همچنین مردم نیز در مبارزه با قاچاق کالا نقشی کلیدی دارند بنابراین با فرهنگ سازی می توان مبارزه با قاچاق در کشور را تسهیل کرد.

منابع و مآخذ

الف) منابع فارسی

- آیتی ا. ۱۳۸۸. هزینه تصادفات ناشی از قاچاق(تئوری وکاربرد). پژوهشکده حمل ونقل وزارت راه وترابری. آیتی ا. ۱۳۸۷. محاسبه هزینه های آسیب به وسایل نقلیه درتصادفات ناشی از قاچاق جاده ای ایران در سال۱۳۸۳.پژوهشنامه حمل ونقل ، ۱: ۱۴.

- آقا محمد ن. ۱۳۸۴. راه وایمنی وترافیک. تهران، دانشگاه علم وصنعت ایران استیسی ن. ۱۳۷۸. مارگرت استیسی ترجمه علی اکبر عادلی، انتشارات ماهنامه صنعت حمل و نقل.

- اسماعیلی ع- ر. ۱۳۸۷. رساله دکترای «طراحی و تدوین الگوی راهبردی توسعه فرهنگ ترافیک ایران»، دانشگاه امام حسین.

- پیوندی پ، نصیری ا، عموزاده ع. ۱۳۸۴. بررسی تحلیل حوادث رانندگی مدیریت شده توسط هلال احمر استان سمنان و مقایسه آن با کل تلفات در سال ۸۳، مجموعه مقالات نخستین کنفرانس بین المللی حوادث رانندگی و جاده ای، دانشگاه تهران.

- حبیبی نوخندان م، عزیزی ق. ۱۳۸۳. آب و هوا و ایمنی جاده های کوهستانی ایران، (مطالعه موردی: جاده هراز و فیروزکوه). رساله دکتری در رشته اقلیم شناسی، به راهنمایی قاسم عزیزی، دانشگاه تهران.

- خاکی ع - م، محسنی ح.۱۳۸۸. نقش پررنگتر عامل انسانی نسبت به راه درتصادفات ناشی از قاچاق جاده ای کشور. اولین کنفرانس ملی تصادفات ناشی از قاچاق و سوانح جاده ای و ریلی ایران، زنجان،آذر.

- حافظ نیا،محمد رضا،۱۳۷۷،مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی،انتشارات سمت، تهران
- خیرآبادی غلامرضا*, بوالهری جعفر ،۱۳۹۱، نقش عوامل انسانی در تصادفات جاده ای، تحقیقات علوم رفتاری : ۱۳۹۱ , دوره ۱۰ , شماره: ۱ از صفحه ۶۹ تا صفحه ۷۸.
- خورشیدی ،ع وحمیدرضا قریشی ،۱۳۸۱،.راهنمایی تدوین رساله وپایان نامه تحصیلی (از نظریه تا عمل) ، نشر یسطرون، تهران.
- رحمانی فیروزجاه ع، فرزانه، س.ا، عباسی ع.ا. ذبیح پور ن.ا. ۱۳۸۵. بررسی جامعه شناختی تصادفات ناشی از قاچاق جاده ای) مطالعه موردی رانندگان کالای قاچاق عمومی جادهای شهرستان بابل. مجله.۱۹۸ - مطالعات اجتماعی ایران، ۱(۲): ۱۸۲.
- رحیمی, امیرمسعود ، شیخ دستجردی ،امین ، ۱۳۹۱، نقش شخصیت و رانندگان پرخاشگرانه در بروز تصادفات و تخلفات رانندگی، دومین کنفرانس ملی یافته های نوین در مهندسی عمران، نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد
- زاهد ف، رضایی ارجرودی، ع.ر. ۱۳۸۵. برآورد هزینه خارجی بخش جاده ای کشور برمحیط زیست اجتماعی با تاکید بر تصادفات ناشی از قاچاق جاده ای. علوم و تکنولوژی محیط زیست ، ۸(۳): ۳۵-۴۳.
- سلمانی م، رمضان زاده م و دریکوند م. ۱۳۸۷. بررسی عوامل موثر بر تصادفات ناشی از قاچاق جاده ای و ارائه راهکارهایی برای کاهش آن. پژوهشهای جغرافیای انسانی ، ۶۵: ۸۷-۱۰۴.

- طرح جامع حمل ونقل کشور.۱۳۸۸. معاونت آموزش، تحقیقات و فناوری وزارت راه و ترابری. علیپور ب، نوید ر. ۱۳۸۹. مبانی مدیریت حمل و نقل. مشهد نشر سلسله الذهب.
- گوریک کی ب، وریچارد ج. ۱۳۸۵. مفاهیم و روشهای آماری. ترجمه مرتضی شهر آشوب و فتاح میکائیلی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- کاظم نژاد ا، خلخالی ح.ر، کاظم پور دیزجی م. ۱۳۸۰. ۱۰۰ آزمون آماری به همراه راهنمای نرم افزار SPSS، تهران: موسسه فرهنگی هنری دیباگران
- نیک زاد، ف. ۱۳۸۶. سوانح ترافیکی کشور و خسارات منتجه، علل و عوامل و راه کارهای برون رفت از آن. تهران: دفتر تحقیقات کاربردی پلیس راهنمایی و رانندگی ناجا
- وهابزاده ا. ۱۳۸۷. تاثیر عامل انسانی بروقوع تصادفات ناشی از قاچاق رانندگی آزاد راه کرج-قزوین درسال ۱۳۸۴ و راههای کنترل وکاهش آن. فصلنامه مطالعات مدیریت ترافیک، ۳(۸).
- فرزام م. ۱۳۸۱. چگونگی رسیدگی به تصادفات ناشی از قاچاق. تهران: معاونت آموزش دانشکده پلیس راهور.

ب) منابع لاتین

- .A risk basedmethod for۲۰۰۷ Bhalla K., Ezzati, M., Mahal, A., Salomon, J., Reich, M . ۲۷ (۱): ۱۲۵-۱۳۶.modeling traffic fatalities .Risk Analysis .National road casualties and economic۲۰۰۶ Bishai D, Asma Q, Prashant J, .Abdul G .
- ۴۱: ۲۳۴-۲۴۰..Unintentional Injuries .In Disease Control ۲۰۰۵Norton R, Hyder A, Bishai D, Peden M . Jamison DT,

Musgrove P, Meachem A (eds) .National Institutes of Health: ۲,Priorities-

- Washington, DC. .Economic۲۰۰۷ Paulozzi L.J., George W, Victoria E., Espitia-Hardeman, Yongli X . development's effect on road transport-related mortality among different types of road , ۳۹ : users: A cross-sectional international study .Accident Analysis and Prevention۶۰۶-۶۱۷.
- Hyder AA, Jarawan E, Mohan D, Peden M, Scurfield R, Sleet D, et al. World report on road ۲۰۰۴traffic injury prevention. Geneva: World Health Organization; .Murray CJL, Lopez AD. Global Health Statistics: A Compendium of Incidence, Prevalence
- Conditions (Global Burden of Disease and Injury ۲۰۰ and Mortality Estimates for Over
- ۱۹۹۶.st ed. Boston: Harvard School of Public Health; ۱Series). Wiegmann DA, Shappell SA. A Human Error Approach to Aviation Accident Analysis: The st ed. London: Ashgate Publishing; ۱ Human Factors Analysis and Classification System. National highway traffic safety administration (NHTSA). [Online]. Available from ۲۰۰۳. ۴. URL: www.nhtsa.gov Washington, DC: ۲۰۰۵. to ۱۹۹۶Comparison analysis of fatality trend by age group -
- ۲۰۰۷NHTSA's National Center for Statistics and Analysis; .MacMahon B, Trichopoulos D. Epidemiology: principles and methods. Boston: Little,
- ۱-۱۸.p. ۱۹۹۶. Brown; ۱۹۹۶; Evans L. The dominant role of driver behavior in traffic safety. Am J Public Health۸۶(۶): ۷۸۴-۶.